

О ОБНОВИ ЛИТУРГИЈСКОГ ЖИВОТА, А НЕ ПРОМЕНИ ИЛИ РЕФОРМИ ЛИТУРГИЈЕ

- ОСВРТ НА ОДЛУКУ ПРОТЕКЛОГ
СВ. АРХ. САБОРА -

ЕПИСКОП АТАНАСИЈЕ ЈЕВТИЋ

 завршени мајски Свети Сабор Архијереја наше Цркве, као што је познато, донео је о литургијском животу наше Цркве мудру одлуку, која гласи:

„Ставити у дужност Комисији за проучавање литургијских питања да настави започети рад, и да резултате до којих буде дошла достави САСабору на коначну одлуку, о чему консултовати праксу и духовна искуства осталих Помесних Православних Цркава, имајући у виду духовно стање нашег народа и спремност свештенства да те промене проведе у живот. У међувремену, док се не дође до прихватљивих резултата рада Комисије, у свим епархијама СПЦркве у погледу служења Св. Литургије и других богослужења држати се устаљеног вековног поректа наше Цркве. Истовремено, умолити Преосв. Г. Епархијске Архијереје да ову одлуку проведу у својим епархијама, претходно обзнанивши је свештенству и верујућем народу. Ову одлуку објавити у Саопштењу за јавност о раду мајског заседања САСабора“.

Одлука је објављена у званичном Саопштењу САСабора 25. маја 2007 (где су речи „резултате до којих буде дошла“ скраћене у „резултате рада“, и изостављена је последња реченица). Из одлуке Сабора је јасно да се Сабор завршен мирно, без неких, претходно од неодговорних људи, најављиваних или очекиваних „подела“. Одлука Сабора не даје никаквог основа за било какве недобронамерне закључке: да је неко, или неки, на Сабору „победио“, а да је неко, или неки, „поражен“. На овом Архијерејском Сабору, под председништвом Свјатјејшег Патријарха Павла, нико није ни „победник“ ни „поражени“, него је, ипак, и поред „*расіре и не малоџ ђреишрања*“, како је, уосталом, бивало на Саборима

Цркве (још од Апостолских времена – ДАп.15,2), пројавио се и деловао дах и дух Духа Светога, „благих лахор“ Утешитеља Цркве. Иначе, у Цркви Христовој Православној, за „победу“ је потребан подвиг, не само чланова Комисије, него и све остале браће Архијереја, свештеника и верника, подвиг животнo-делатног и молитвено-литургијског обновитељског осазнавања и доживљавања свеукупне Тајне Христове, оживотворавање хришћанске и особито литургијске свести и препорођајног самосазнања сваког члана Цркве као Богочовечанског Тела Христовог, самосазнање у непрекинутој живој и пуној дијахроничној и дијапросторној Саборности. За евентуални, пак, „пораз“ некога у Цркви, увек постоји лек спасоносног покајања, као духопокретаног премудрења и благодатно-животног препорођења – ума, душе, срца, тела.

А и зашто би било „подела“ или „пораза“, кад у ономе главном, што се на Сабору говорило и радило, код већине Саборских Отаца, није реч о некој „промени“ или „реформи“ Свете Литургије, него о **обнови** свију нас у Цркви кроз **обнову** нашег живљења и битовања – хришћанског, православног, јеванђелског, литургијског. Зато је, вероватно, и речено да Комисија може да дође до закључка о потреби и „промене“, схватане, колико ми видимо, у смислу **обнове**, донекле и у понечему, заборављене или испуштене или потиснуте вековне праксе Саборног Православља. Ово посебно наглашавамо у контексту ставке у одлуци Сабора о „консултовању праксе и духовног искуства (читам: **литургијског искуства**) осталих Помесних Православних Цркава“.

Оно што овде желимо да размотримо то су мудро срочене речи одлуке: „устаљени **вековни поредак** наше Цркве“, те да погледамо њихов прави, дубински смисао. Јер, оно што неки, углавном нестрпљиви „ревнитељи не по разуму“ (како нас Свети Апостол предупредује, јер за њега ни „ревност по Богу“ није довољна, ако није „по разуму“ /κατ' ἐπίγνωσιν = „по познању“/ Истине = Тајне Христове - Рм.10,2; Кол.2,2), брзоплето изводе из саборске одлуке јесте само оно што они уско и тесногрудо подразумевају под речју „вековни“, тј. под тим подразумевају само литургијску праксу у неким крајевима СПЦркве која је у новије време код нас ушла из Карловачке Митрополије, дакле једва **пар векова**. „**Вековни поредак**“, међутим, треба схватити као **вишевековни поредак** – за нас Србе: макар од времена Светога Саве - те зато појава проблема или неспоразума око наводних „промена“ или „новина“ у богослужењу, и конкретно Литургији Цркве, заиста потребује начел-

но проучавање, те је зато и дошло до стварања Саборске „Комисије за проучавање литургијских питања“. Иначе, „пресуде“ и унапред (дис)квалификације од неодговорних, најчешће незнавених појединаца или група, обеспредмеђују и сам разлог и смисао образовања и рада Саборске Комисије о томе. (Додајмо, притом, да питање Литургије није ствар само Комисије САСАбора).

.. ..

Изгледа, међутим, да су тако схватили формирање Комисије и њен будући рад и неки учесници самог Сабора, за које данашња „устаљена пракса“ наше Цркве не значи непрекинуту од Светог Саве до данас **вековну праксу** Православне, и у њој и са њом, Српске Цркве. За неке од њих је „вековна пракса“ у ствари само новонастала и новоуведена, пре пар векова, *карловачка њпракса*, она која није заведочена у нашим рукописним и првим штампаним Служабницима, већ се појавила са донетим код нас, или прештампаним, углавном у Карловачкој Митрополији, Службеницима из Кијева, Лвова, Виљнуса, или и Москве (потпале под њихов утицај),¹⁾ који су при штампању потпали под утицај новоуведених момената и додатака, насталих из новијег прозападног ру-

¹⁾ Види К.В.Харалампович, *Малороссийское влиГние на великорусску: церковну жизнь*, Казань 1914 (преиздано 1958. у Паризу: Slavistic printings and reprintings, 119). - О познатом западном „вавилонском“ ропству новијег православног школског богословља, посебно руског, али и грчког, в. Г. Флоровски, *Зайадни уџицају у руском богословљу*, реферат на немачком у Атини, на 1. Конгресу Правосл. Теол. школâ 1936 (Procès-Verbaux, Athens 1939); постоји руски и грчки превод; нажалост овај значајни текст о. Флоровског није ушао у недавно изашли зборник његових текстова: *Црква је живио!*, „Образ светачки“, 82, Бгд. 2005 (где има одељак: Богословље Цркве - источник спасења). В. о овоме и наш рад: *Развој богословља код Срба* (о 60-годишњици нашег БФ, 1980 – *Теолошки поГлед* 3–4/1982, 81–104). - О истоме још в. Г. Флоровски, *Пуџи русског богословиГ*, Бгд. 1937 (преведено и на српски, Подгорица 1997), и јером. Tarasij (Karganskiy), *Перелом в древнерусском богословии*, 2.изд. Варшава 1927. - Непознавање ове чињенице западног утицаја у нововековном православном богословљу, и менталитету, објашњава понашање новоконзервативаца код нас који не виде дубоку обнову Православног богословља (коју о. Флоровски назива „*Неоџаџирсиџичка синџеза*“) и најчешће зато нападају поједине православне богослове који се, како-тако успешно, боре против тих западних схоластичко-протестантских наноса. Узалуд се такви позивају „на Св. Владу Николаја, о. Јустина, и Свету Гору“, јер су малошта код њих схватили, пошто углавном траже „доказе“ за своје предубеђене неоконзервативне ставове, који су најчешће плод схоластичко-рационалистичког утицаја. Зато и не схватају све Црквено-еклезијалне димензије Свете Евхаристије-Литургије, и говоре о „грчким“ или „руским“ утицајима, а сами су блокирани позападњаченим менталитетом (што се види по њиховом позивању на „ауторитете“ и удебнике типично прозападног „школског богословља“). У овом контексту треба посматрати и њихово несувисло противљење Православним Теолошким школама, које настоје на ослобађању и обнови изворног Православног Светоотачког богословља. Ово, наравно, не значи, да нема шта да се замери Богословским школама, или појединим професорима, али њихове критике одају више њих саме и њихов стерилни конзерватизам (јер постоји и позитиван, и плодан, конзерватизам – Прем. Сол. 6,10), пре неголи што пројављује покушај да стварно схвате о чему се ради у савременом Православном богословљу.

ског богословља, или и праксе, који утицаји су, почев од наметане Флорентинске уније, па преко Тридентског концила (1545-63) и насилне Брест-Литовске уније (1596) у Пољско-Литовском краљевству (које је дуго држало окупирану југозападну Русију), па до Петра Могиле (1632-47) и његове латинствујушче Кијевске школе, ширили се по Русији и до Балкана, а преко новоштампаних у Венецији грчких књига (крајем 16. и у 17. веку, под сличним утицајем) и у пределе Цариградске Патријаршије на Истоку. Наши први штампани србуљски Служабници и Молитвослови (=Требници), током 15-17. века, нису имали те утицаје, ни новоувођене додатке. Ове је Служабнике имао са собом Св. Патријарх Гаврило (Рајић) на Сабору у Москви 1655.г.,¹⁾ и тамо тада показао, уз остало, да у њима нема додатка *Тројара 3. Часа* и још неких нових момената, који су касније уведени из пренетог нам у Карловачку Митрополију и потом наметнутог „поретка“ (у том наметању предњачили су, нажалост, сами Митрополити, нарочито Павле Ненадовић /1747-68/, о чему постоје озбиљне и документоване студије).

Тако су се на овомејском САСабору појавила – али не као саборски, нити су усвојени од Сабора – два текста (колико до сада знамо), које желимо овде да размотримо, јер они то потребују, ако низашто друго онда ради православног, црквеног, српског дијалога. Јер, и Православна полифонична симфонија не само да то не искључује, него управо укључује и подразумева, јер постоји, и треба да постоји, унутарцрквени дијалог, дијалог не надговарања и надгорњавања, дакле не дијалог надмудривачки и рушилачки, него дијалог братски и изграђујући, дијалог црквоградитељни.²⁾

Ова два текста поднета су на Сабору, и ваљда читана (само делом?), но на њих се Сабор, судећи по одлуци и Саопштењу, није детаљније освртао, али су они, као такви, затим објављени на сајтовима неких Епархија, и тако су постали јавни, доступни и нама и јавности. Наиме, на сајту Источноамеричке Епархије изишао је (вероватно уз сагласност аутора) текст Еп. Вањалучког г.

¹⁾ Дела-акта овога Сабора штампао је Патријарх Никон (1652-58/66.г.) у књизи Скрижал (коју је у Српске земље донео Митроп. Цетињски Василије и сачувана је до данас у манастиру Пелије код Ваљева).

²⁾ Неко је пред сам Сабор покушао, писменим захтевом, да забрани дијалог, тј. сваки разговор и коментар око литургијских питања, а у међувремену се појавио итекакав, нажалост крајње једностран, „коментар“ о тим питањима у „Банатском Веснику“ (в. одговор у „Православљу“ 1.4.2007), на што је такође уследио одговор, али, како тај, тим поводом поднети Синоду - за Сабор - текст није изишао на јавно расматрање Сабора, и није, колико знамо, нигде објављен, остављамо и ми овде ту тему по страни.

Јефрема (упућен САСабору 12. маја 2007, не као „Отворено писмо Сабору“, како га, после Источноамеричког, преносе неки други сајтови, којима је више стало до сензације, неголи до истине). Текст на 5 страна представља израз „(у)збуњености“ ауторове, због, како каже, „онога што се у нашој Цркви догађа последњих година, на плану нарушавања црквеног богослужбеног поретка, посебно приликом служења Св. литургије“ (правопис аутора – *еј. Аџ.*). Овако почиње, нејасно и збуњено, овај збрдаздола написан текст једног Архијереја – Сабору браће Архијереја. И одмах с почетка тврди се у њему да је, „на плану нарушавања... поретка“, реч о „смишљеном плану“ нарушавања богослужења у нашој Цркви, а затим даље аутор помиње примере о Божићу и Васкрсу „жалосне новотарске промоције“ на истоку, западу и југу „Српског духовног простора“, мислећи, ваљда на ТВ преносе Литургије у РСрпској и(ли) Србији, и онда дословно додаје: „овакву слику послали смо у свијет, на жалост наше Цркве и вјерника и радост наших противника“. Очигледно да аутор своју сопствену „жалост“ приписује вјерницима, а „(злу)радост“ противницима. Интересантно је, међутим, да Г. Епископ Бањалучки не поставља себи питање: да ли је уопште добро да се Света Литургија преноси на ТВ? Искуство нам говори да тако нешто не малобројни хришћани сматрају као стварно учешће у богослужењу Свете Литургије, а у ствари је то само виртуелна замена стварности, како је иначе наше време итекако загушено разноразним виртуелним стварностима, имитацијама и сурогатима живота.

Било би преопширно да наводимо све дотакнуте у тексту теме и питања која „збуњују“ аутора овога текста, али добар део тих питања и тема јасно показује да Бањалучки Владика има за мерило и критеријум „устаљеног поретка“ у нашој Цркви не стварно, изворно Литургијско Предање и поредак Православља, него ону новонасталу и Светосавском Предању наметнуту праксу и поредак који нам је, не тако давно, дошао из Карловачке Митрополије.

(Аутор даље говори, нпр., о: „свештеничкој заклетви“ /мало ниже спомиње и архијерејско „заклињање“/, које „заклетве“ иначе нема у изворном Предању наше Цркве; њему смета „шарена скуфија која неодољиво (*sic!*) подсећа на... западњачку тијару“, ваљда зато што никад није видео у Музеју СПЦ (15.век) и у кивоту Св. Василија у Острогу (17. век) стару православну, вишевековно **предањску митру**, каква је напр. на глави Св. Кирила на фрескама и каква је и данас у Александријског Патријарха; даље спомиње „правно дејство... одлуке донесене од правних субјеката“, мислећи на неке одлуке САСабора, док вековно Цркве-

но Предање зна само за Свете Каноне, а речник „право“ и „правни субјекат“ уведен је преко фамозних Конзисторија јужноруских и карловачких, из времена ултракатоличких монархија, којима су тамошњи Православни робовали физички, а, нажалост, неретко и вољно имитаторски. Има још у тексту оваквих и сличних примера који одају ауторов избор „референци“, или „репера“ и „критеријума“, по којима суди и мери нашу Црквену стварност изван своје Бањалучке Епархије као модела за север-југ и исток-запад. Али, да се не задржавамо на том „јадиковању“).

Аутор у свом тексту, уз остало јадиковање над „новотаријама“ (он то зове „*новотарије*“), каже даље дословно: „довољно је пажљиво ишчитати и усвојити <*Извјештје учишљеноје*>, које се дотиче свих сфера живота и припрема свештенослужитеља који намерава богослужити.“ И затим са жаљењем додаје: „Нажалост, млађе генерације свештенослужитеља једва да су и чуле, а још ређе читале и у литургијској припреми примјењивале ово свеобухватно (sic!) правило које је на волшебан начин нестало из новог српског службеника. Да ли баш случајно?“ Не бисмо да набрајамо даље примере носталгије Бањалучког Владике за „поретком“ и „типиком“ из покојне ултракатоличке Аустроугарске и њене мање ултракатоличке претходнице Пољско-Литванског краљевства, одакле је, најпре у Југозападну Русију и одатле у Карловачку Митрополију, доспело много тога за чим он данас жали, и подозрева све који знају да је то тако, па се зато тога и не држе, и неће се држати, не зато што су „обновљенаши“, „реформисти“ итд. итсл., који се на овакав начин (дис)квалификују, него зато што боље познају, и хоће стварно да држе, **вековно** Предање, **вековни** поредак Литургијског бића и живота и свештенослужења Православне Цркве. Хоће да се у нашој Цркви живо пројављује јединство *јравила вере* и *јравила молишве* (*lex credendi i lex orandi*).

Да не буде ово речено само као „апологија дебелог личног произвола“ (како нам Сабрат и Саслужитељ карактерише књигу *О Божанској Литургији*, коју сигурно није прочитао, осим делом Увода, а да је ово „*делом*“ тачно – видећемо касније), ево само неколико основних података о томе, по г. Јефрему, „свеобухватном правилу“ које се, по њему, „дотиче свих сфера живота и припрема свештенослужитеља“. Наиме, тзв. *Извјештје учишљеноје* је типични производ и „намет на вилајет“ оног новодобског „западног ропства“ православног богословља и отуда новонастале и новонаметане „праксе и поретка“, чији су даљи почетци од флорентинско-тридентске Брестлитовске уније (1596), па онда Кијевске латинству-

јуће школе Петра Могиле, и виљнуско-лвовског супрођења православних Малоруса и Белоруса унијаћењу, али, нажалост, супрођења на имитаторски, схоластичко-поданички начин богословља и богоштовља (дакле: у бити слично унијатском), што је после преношено и наметано и на просторе Карловачке Митрополије, када су, зарад Мало- или Велико- руског просвјешченија, здушно потискивани сви донети и наслеђени са Православног Југа остаци старог српског, Светосавског живог Предања, најпре усменог, видно-слушног предања и животно-литургијског предавања, а онда и рукописног и штампаног (доказ: стари српски **рукописни**, настављани и преписивани све до 19. века, и штампани Служабници, Молитвослови /=*Пошребници*/ и друге књиге, које се и данас могу наћи у нашим живим Манастирима /Хиландар, Дечани и др./ и, нажалост, у музејима).

Пре но што кажемо, и покажемо конкретно: одакле потиче, ко му је творац, и шта садржи то, по г. Јефрему, свеспасоносно „свеобухватно“ *Извјешће учишљеноје*, да додамо да Владика Бањалучки даље говори, сасвим непромишљено и неодговорно, без икаквог покрића, да наводни, од њега умишљени, бољерећи измишљени, „самозвани реформатори... почеше уводити туђинштину, нама страну и неприхватљиву“. То су, по њему, они (у које спада и моја маленкост) „сажаљења вриједни кописти и имитатори који никоме не могу бити идеал и нико их неће опонашати, као бесплодни хибриди који се сами затиру већ у првом покољењу“, али који су, по њему, „ипак способни да производе смутњу и заблуде и нанесу духовну штету са несагледивим (sic!) последицама. Шта би нам рекао Св(ети) Сава који је поштовао и Русе и Грке, али не остаде ни у Русику ни у Ватопеду, већ нам подиже српски Хиландар и учини га центром духовности, српске националне (sic!) свијести и аутохтоне културе. А да би све било чино и благообразно, лишено било чијег личног произвола, написао је црквене богослужбене уставе - типике за Хиландар и за Кареју и за Студеницу и обавезао савременике и потомке да их доследно примјењују“. И торжествено додаје Преосвећени г. Јефрем: „Наша Црква и данас има свој важећи Типик који у континуитету одржава дух, вјеру, мисао и богослужбене прописе Св(етог) Саве“, па надаље одбацује „савет Мелетија Сирига из Цариграда“, којег сам навео у уводу књиге *О Божанској Литургији*, на што ћемо се још вратити.

Да ли овом тирадом Владика Јефрем баца прашину у очи неукима, или нетачним фразама прикрива незнање основних

чињеница око Светога Саве? А оне су: да је Свети Сава само **пре-
вео** *Евергеџински* Типик из Цариграда (Манастира у коме је иначе
више пута боравио) и за Хиландар и за Студеницу (уз минимална
прилагођавања, са сваки манастир, и уз додато Житије Св. Симеона), а
слично је и са *Карејским Типиком* (који је у ствари *Правило чишања*
Псалтира у Карејској испосници, правило такође писано и примењивано
од Св. Отаца на Истоку, а од Св. Саве само преведено). Тако су исто и
познати *Светосавски Номоканон* = *Закономправило*, он и његови
ученици и наследници преводили са грчких текстова. Лепо, и
јасно, и тачно каже Доментијан за Светога Саву: „Све постави на
сваком благозакоњу, и сваки образац Свете Горе пренесе у своју
отацбину“ (Доментијан, Даничић, 204-5). И такође Теодосије: „Све
је учењем утврђивао у вери, и у свим манастирима предаваше да
се држе устави (= *шћици* = *правила*) и обичају монашког живота
као што их је видео у Светој Гори, у Палестини и у Азији“ (Тео-
досије, 175).¹⁾ Овим, наравно, није нимало умањен значај лика и
дела Светога Саве Српског, личности изузетно православног, је-
ванђелског, саборно-васељенског карактера и распона. Приписи-
вати њему „српски национализам“ творевина је појединих срп-
ских квазиисторичара, који, као и Владика Бањалучки, не виде
или (не)намерно наседају на ноторно језиутско „забијању клина“
између Православних Грка и Словена. (Зато је и несувисло, бесми-
слено, беспредметно, ако није злонамерно, дељење у СПЦ на тобоже
„грчке“ и „руске“ ђака, или још горе „школе“, што је само изговор за
незнање истинског Православног богословља и Предања и код једне и
код друге наше Православне Браће).

Враћамо се на „*Известије учитељноје*“ и стручно и одговорно
тврдимо: то није никакво „свеобухватно правило“ за „све сфере
живота“ свештенослужитеља (па дакле и Архијереја?!). Јер, као
прво: Православне Источне Патријаршије нити га имају, нити
знају за њега. Као друго: тај новоуведени компилаторски састав
(прави *хџбриг*) нема никакво канонско значење у Православљу, и
појавио се први пут у рускосло-венском Служебнику 1699.г., и

¹⁾ Да, Свети Сава није у новоподигнути Хиландар пренео Типике Русика или Вато-
педа, него **Студитски** = **Јерусалимски Типик** Манастира Св. Саве Освећеног из Палестине,
који је и у ова два и у другим Светогорским Манастирима важио. Пуни Типик Јеруса-
лимски (јер Св. Сава није превео цео Богослужбени Типик) превео је његов наследник
Архиепископ Никодим (1319.г.) и то је, ако већ хоћемо, важећи Богослужбени Типик
наше Српске Цркве, а не тај на који г. Јефрем мисли (Николајевићев), о коме ћемо још
говорити. А да ми Срби нисмо ни „грчке“ ни „руске“ вере показао је Патријарх Арсени-
је Ш кад је, о Великој Сеоби, дошао у крајеве римокатоличке (где су управо такву **поделу** на
„Грке“ и „Словене“ наметали језуити међу Православнима), кад је рекао: „**Ми смо Јерусалим-
ске вере**“.

убрзо је, због неких „сумњительствах и весма неудобних положениј“, тј. неисправности и погрешних учења, био Руским Синодом искључен из састава Службеника, али се појављује поново у Службеницима од 1734 надаље (али га нема у Службенику Кијево-Печерске Лавре 1746), исправљан и преименован као „*Воумление*“, и опет изостављан, и опет поправљан и враћан.¹⁾ Треће, то је „лака перделка кијевског трактата“ Петра Могиле и „старијег трактата белоруског происхожденија“, додатог уз Службеник издан у Вилну (Литванија) 1617.г. и насловљен „Наука јерејом“, а извор оба трактата је некакво „латинское сочиненије“, највероватније превод и прерада аналогног латинског трактата *De defectibus*, додатог уз римски *Миссал* и одобреног Тридентским концилом. Схоластичка казуистика овог сочињенија одмах је видна сваком православном богослову и литургу, и зато, хвала Богу, да га више нема у нормалним Православним Службеницима; нема га ни у данашњим руским Службеницима „карманог формата“, јер га ионако непотребно оптерећује као књигу преимућствено Свештенослужбну, а не „учитељну“. (Друга је ствар што у том *Известију* има унетих и извесних практичних упутстава свештенику, за ванредне случајеве, који иначе постоје у Канонском Предању Цркве, и могу се наћи у мудрим Канонским одговорима Св. Отаца и Патријараха Истока: Никифора, Николе, Луке и др.). Живо литургијско Предање Цркве, надањивано и обнављано росодатном благодаћу Духа Утешитеља, преноси се првенствено лично-саборно, живом праксом, служењем и Службом – *Литургијом* као *Јерургијом*, а свако нагомилавање „упутстава“, „рубрика“ и сличних „свеобухватних учитељстава“ непотребно спутава и најчешће збуњује Свештенослужитеља, и јереја, и поготову Архијереја, те само замајава оне

¹⁾ В. о томе: Свящ. А. Петровский, *Учительное Известие при славянском Службенике* („Христ. Чтение“, 1911, април-октобар, стр. 552-1221, у наставцима). Такође стручни реферат („историко-литургијеска справка“) проф. И.А.Карабинова (познатог руског литургичара) „О евхаристическом хлебе и вине“, прочитан на Великом Руском Сабору 1917.г. (недавно прештампан у „*Богословские Труды*“, 34: Юбиларний сборник к 120-летию рождения Св.Патриарха Александра I, к 80-летию восстановления Патриаршества, изд. Москов. Патриархии 1998, стр. 324-332). Кратак и јасан закључак проф. Карабинова гласи: „Основа и извор нашег „Учительного Известия“ јесте трактат састављен за потребе Римо-Католичке Цркве“ (стр.326). - Новија верзија *Учии. Известија* може се наћи у *Службенику*, изд. Москва 1901 и 1914 (има га и на сајту: <http://orthlib.ru>); а има га и „наше“ босанско издање „височајшим позволением... апостолског величества Франца Јосифа... иждивенијем Правителства Б-Х“ (тј. аустроугарског), у Сарајеву 1898; има га најзад (надамо се као задње!) Синодско издање Службеника, већег формата, у Београду 1962). Ова новија верзија видно је прерађивана, што се види по додатцима [у угластим заградама], али који битно не мењају схоластички карактер ове хибридне компилације. - Ако Владика Бањалучки говори о „хибридима“ ето му адекватног примера за примену овог израза, а не на примерима Службеника (10 грчких + 10 словенских) наведених целином у књизи *Христос Нова Пасха – О Божанској Литургији*.

који се тиме баве као главним, или га препоручују и намећу другима око себе, па се онда вајкају „збуњивањем народа“, приписујући своју збуњеност народу.¹⁾

Тзв. *Известије Учиџельноје* је схоластичка компилација, препуна казуистике о „вешчи“ и „вешчеству“ потребном за службу, о „форми речи и радњи“, о „обреду вршења“, дакле о „објективизацији“ Богочовечанске Тајне Литургије; у том тексту нема ни речи о *мистириолошкој* и *еклисиолошкој* и *есхатолошкој* димензији Свете Евхаристије, као Тајне сâме Цркве као есхатолошке заједнице Народа Божијег, који **народ** у том тексту као да и не постоји, већ се негде узгред спомињу „верни“, али им се зато прописује причешћивање „*четири љуџа годиише*“! Преосвећени Владико Бањалучки, ако се већ паштите за верујући народ, онда му макар говорите, и сведочите, о заиста вековном и живом Светом Предању Православља, и немојте хибриде проглашавати за мерило ортодоксије.

Што се, пак, тиче, по г. Јефрему, „важећег Типика“ СПЦ, који „у континуитету одржава дух, вјеру, мисао и богослужбене прописе Св(етог) Саве“, то у СПЦркви може бити само Никодимов или Романов Типик, а никако хибридни „дајцест“ (= *синойсис*) Николајевићев (претенциозно назван „*Велики Типик* то јест *Усџав Црквени*“), својевољна „синтеза“ једног карловачког проте из 19. века (без обзира на наведену „литературу“, која је такође карактеристична), достојна оне југозападноруске и карловачке „традиције“ (без обзира што је „Николајевићев Типик“ издаван и дорађиван неколико пута, а у последњем 4. издању 1984. у Београду и допуњен „Поретком служења **са** (sic!) Архијерејем“, које није друго него новоуведени „поредак“ у Архијерејску Литургију, мењан и „поправљан“ још од Никоновских реформи, па никако да се устали, јер је формализован и смисловито удаљен од изворног Архијерејског служења Свете Литургије).²⁾

¹⁾ Овде бисмо скренули пажњу Преосв. Бањалучком да његово позивање на народ и збуњивање истога, замајава тај исти народ оваквом умишљеном и заиста другостепеном, трећеразредном проблематиком. Св. Игњатије Брјанча-нинов с правом каже: „Када хришћанин обраћа сву пажњу своју на спољашње обреде, онда он неизбежно оставља без пажње суштински део Хришћанства“ (*О јересима и расколу*, „Богословские Труды“, т. 32, 293, Москва 1996).

²⁾ Колико смо дознали, и Митроп. Загребачки г. Јован је, давно пре овог мајског САСабора, поднео захтев за повратак „Известија Учиџельног“ у наше Службенике и повратак на „Николајевићев Типик“, на чему му захваљује г. Епископ Кандаски у тексту који ћемо мало ниже разматрати. О томе „Великом Типику“ говорићемо негде посебно, а овде да кажемо само толико да у његовом опису Литургије - јерејске (стр.30-42), и у оном додатном опису „Служења Св. Литургије **са** (sic!) Архијерејем“ (с. 264-266) нема **народа**

Толико што се тиче овог Владикиног „шиболета“ за распознавање „верности“ новонасталом „(једва)вековном“ предању и поретку. Интересантно да г. Бањалучки Епископ жали за Никоновом реформом, тј. назива је „несрећном“, а она је исправљала ноторне грешке у тексту и пракси литургијској и обредо-словној; исправљена је чак и грешка у преводу Символа вере, где је у 8. члану уместо „Духа Светога Господа“ стајало „Духа Светога **Исти- нитога**“! (Да тек споменем колико сам пута у Призрену и Београду говори да је донедавно превод истог 8. члана Символа у Календару СПЦ био у најмању руку нетачан, граматички несинтактичан, док није садашњи Патријарх прихватио исправку, мада и садашња формулација /два пута „заједно“/ може бити дорађивана). Друга је ствар колико је Никонова реформа била црквоградитељски изведена и колико је била изворна *обнова*.

.. ..

Други текст је Епископа Канадског г. Георгија (објављен на сајту његове Епархије, а упућен Св. Синоду за САСабор 18. априла 2007) и тродупло је обимнији од претходног, а насловљен је „*Традиционално и савремено богослужење*“. Захваливши се најпре САСа-бору што је именован у „Комисију за проучавање литургијских питања“, и поздрављајући идеју Впр. Митрополита Јована „да покрене ову важну тему“, аутор додаје: „Крајње је вријеме да се о овоме озбиљно позабавимо ради јединства у богослужењу, и смиривања страсти које су се узбуркале због увођења неких новина у литургијску праксу“. Дакле, и овај текст, који је иначе, колико смо дознали, само делимично читан, тј. скраћено приказан Оцима Сабора, почиње причом о „узбурканим страстима због увођења неких новина“, под чиме подразумева нерасудни поступак једног неуравнотеженог свештеника у Шумадији и групице псевдозилота око њега (чега смо били лично сведоци), који за распис

(имају само „појци“) и нема Причешћа народа! Али зато има, напр., напомена као ова: „Кад два свештеника (у јерејској Литургији) служе, онда старији стоји с јужне стране ч(асне) трапезе, а млађи са северне“ (с.34)! Дакле: нема **Предстојећег** на Св. Литургији! Аферим Прото! Или пак ово упутство за службу уочи Божића: „Затим се постави свењак са упаленом свећом и налоџ насред цркве, свештеник износи икону празничну, постави на налоџ и стане пред њу и свештеник поје тропар празника – и кондак – потом **унесе икону у олтар, да не би ко, пре времена целивао**“ (с.84)! – Јесмо ли ми Срби иконоборци, кад оваквим „важећим Типиком“ сиротињи раји запрећујемо целивање Свете Иконе, која се, иначе, по изворном Предању Цркве, већ од навечерја Празника ставља на налоџ у Храму и целивају је сви који улазе у Храм. Отиђите, Господо, у *бјел Вилингар насред Горе Свеће*, или у Јерусалим, и видите Светосавско Предање. А не у Бања Луку или „север-југ-исток-запад“ око ње. (Узгред, у једном од тих праваца, недалеко од Бања Луке, служи *јеган ишти* Свештенослужитељ две Св. Литургије на Божић и Ускрс! - и тај није „новотар“!).

Владике Шума-дијског о гласном читању молитава у Литургији отпужује, а хушкачка, незнавена и злурада штампа то преноси, и Владика и велики број Јерараха и свештеника у СПЦ за „издају“, „продају Ватикану“, „мењање вере“, „одрицање српске Славе“, уз друге сличне недотупаве клевете.¹⁾

После оваког увода Преосвећени Канадски каже да му „није намјера да држи(м) лекције Оцима (Сабора)“, мада даљи текст представља итекаква „лекцију“ из Литургије (остављамо по страну његову наизглед „скромну“ самохвалну периавтологију), чије доцирање се заснива на „*υἱορισθῆναι у δογματικῶν υἱορῶν* да је закон заједнице важан дио Цркве“.²⁾ Чудне ли а нејасне и недоречене формулације: „закон заједнице као важан дио Цркве“! Као да **заједница** није сâма Црква, њено биће, садржај, ипостас, живот! Наравно, „Заједница - κοινῶνία - Духа Светога“, сходно Апостолу (2Кор.13,13) и Светој Литургији: „**љубав** Бога Оца, **благодат** ГнИХриста, и **заједница** Св. Духа са свима нама“, што су синоними за Тројицелико биће и живот Цркве, а не само њен „важан дио“. Зато је та трострука благодарно-благословно-славословна реч стављена на почетку Анафоре Свете Евхари-стије = срца Свете Литургије. И то није „закон заједнице“, него **благодат** Свете Тројице, а ако је „закон“, онда је то „закон Духа живота“ – Цркве и свих у Цркви – „у Христу Исусу“ (Рм.8,2), у коме се пројављује идентичност и неразделивост **закона вере** и **закон-на молитве** у Цркви Бога Живог и живих христоликих људи.

Да се не задржавамо на детаљима овога текста (писаног збрзано, на нивоу једног просечног семинарског рада), да кажемо одмах: *заједница-κοινῶνία* (библијско-литургијско-канонски израз стварности Цркве) – на нашем језику, и словенским језицима, каже се: *заједништво, ойшћење, обћение, причастіе*, а у Цркви Православној то значи Литургијско општење = заједничко Служење Св. Евха-

¹⁾ Придавање значаја овом ексцесу у једном селу код Аранђеловца, где су у околини претходно мешетарили неки псевдозилоти са стране, који су од претходних Сабора опмињани, а сада скрећу пажњу јавности на другу страну, не показује ли можда да је интерес аутора, и ментора, усмерен негде другде, па је „смиривање стања“ у Шумадији добродошло као алиби – да САСабор не покрене друга, горућа питања у нашој Цркви?

²⁾ Заиста чудна формулација! - са упућивањем на Догматику о. Д. Станилоае, и Догматику о. Јустина, која „обилује сличним примерима“, мада се не види о којим је то примерима реч /а упућује на књ.3, стр.65 Јустинове Догматике, који смо цитат проверили и нашли да нема везе са билокаквим примерима, само што аутор цитира тамо наведене речи Ап. Павла, не наводећи Кол.2,8, него их узима од о. Јустина! – што би и у обичном семинарском раду било провидно: да се види како, ето, користи о. Јустина! Иначе, отац Јустин аутору и њему сличним „ревнитељима“ служи само за засењивање неупућених, јер да није тако, погледао би макар у Јустинове превод и издање *Службеника*, и прочитао тамо бар *Поговор*).

ристије и **заједничко Причешће свију** једним истим Телом и Чашом Христовом, чиме сви учесници постајемо, и јесмо – Једно Тело (1Кор.10,16-17, или у Молитви Литургије: „А нас све који се од Једнога Хлеба и Чаше причешћујемо да сјединиш једне са другим у Заједницу Једнога Духа Светога“). Услов овога, драги Владико Канадски, а драги Владико Бањалучки, јесте јединство и заједница у једној истој Правој Вери Цркве, у једној истој Евхаристији, дакле у догматско-литургијском заједништву и јединству, а то није оно што пише Владика Јефрем: „Никакве подјеле у Цркви не може и не смије бити, посебо **не смијемо се разликовати у богослужењима, обредима**, приступању и поимању Св(етих) Тајни. Морамо бити јединствени и **једнообразни** на свим Српским духовним просторима, да бисмо били једни другима своји – препознатљиви и прихватљиви. Ово је **последњи моменат** када то морамо учинити, сада на овом Светом архијерејском сабору“ (подвлачења наша - еј.А.).

Владика Јефрем је одбацио (из мог увода у књигу *О Божанској Литургији*) речи Цариградског Патријарха Пајсија (1655),¹⁾ који је писао Патријарху Руском Никону (текст је унет у акта Никоновог Сабора 1656.г. - в. *Скрижал*), где се говори да „јединство Цркве **не нарушава се разликама обред** **јер** **вера и догмати исти**“. И даље: „Не следует нам и теперь думать, будто извращается наша Православная вера, если кто-нибудь имеет чинопоследование несколько отличающееся в пунктах, которые не принадлежат к числу существенных членов веры, лишь бы он соглашался с Кафолической Церковью в важных и главных“ (= *Не треба нам и сада мислити да се квари наша Православна вера ако неко има службу унеколико различитиу у оним тачкама које не садају у суштинске чланове вере, само ако се он саглашава са Саборнокаатоличанском Црквом у важним и главним елементима*). Владика Бањалучки није очигледно пажљиво читао текст поменутог увода, цитирао га је селективно, дакле истргнуто из контекста, јер одмах даље текст мог увода наставља навођење речи великих Светих Отаца Цркве: Св. Иринеја Лионског и Св. Фотија Цариградског, који још јасније говоре да **могу постојати разлике** у обредима и службама, ако остаје неизмењена Права вера, те да се тим разликама не нарушава заједница и јединство

¹⁾ У тексту тог нашег *увода* наведене су као речи Мелетија Сирига (како их цитира о. Флоровски), док у другим изворима исте се речи наводе као Цариградског Патријарха Пајсија I, а то је у ствари текст заједничког писма Патријарха Пајсија из Цариграда (које је највероватније сручио М. Сиригос, као учени богослов) и 48 Архијереја (в. А.В.Карташов, *Историја Руској Цркви*, Москва 1992^г, књ.2,157).

Цркве, нити повређује или прекида општење у Литургијско-канонском заједништву и јединству исте Цркве.¹⁾

Уз ове речи, ево и примера који наводи Св. Иринеј: „Када је блажени Поликарп дошао у Рим, у време Аникита (епископа Римског: 155–166. г.), мада су имали и у неким другим стварима мале разлике међу собом, одмах су се измирили, и нису се ни у овом питању (= *о њразновање Пасхе*) свађали међу собом, јер нити Аникит није могао да убеди Поликарпа да не држи оно што је, будући са Јованом учеником Господа нашег и са осталим Апостолима с којима се дружио, свагда (Поликарп) држао, нити опет да Поликарп убеди Аникиту да то држи, пошто је овај говорио да треба да држи обичај старијих пре њега. И пошто ствари стајаху тако, они заједничарише међу собом (*ἐκοινωνήσαν ἑαυτοῖς*) и Аникита уступи Поликарпу у Цркви Евхаристију (= *Литургију*), очигледно из поштовања, и у миру се међусобно разиђоше, држећи се мира у целој Цркви сви, и они који су тако држали (= *њразновали Пасху*) и они који то нису (= *нису тако њразновали Васкрс*)“ (Јевсевије, ЦИ 5, 14–17).

Владика Јефрем и Георгије се, наравно, са овим неће сложити, јер они држе само оно што се и како се њима чини (без консултовања „духовног искуства осталих Помесних Православних Цркава“, како препоручује Саборска одлука), и зато они малтене прете, траже јавно жигосање свих „разлика“, наговештавају „раскол“ и „расколе“, итд., којим инквизиторским настројењима само доприносе сопственом и неутврђених у вери и предању људи неспокојству и узнемирењу, за које онда олако оптужују друге. Ми на то кажемо: да неправилности, које су се увукле из нововековне непредањске праксе, ни овакве какве су до сада и сада, не прекидају нашу заједницу и јединство у Цркви, у Литургијско-канонском општењу и заједништву, и да и са тим стварним новинама (које заиста треба изоставити), а не онима које они виде код нас, ипак имамо и служимо **заједничку Свету Литургију**, и заједно

¹⁾ Пошто се приучени „ревнитељи“ (ново)вековног поретка позивају и на Св. Јована Шангајског, ево и његовог текста о истој: „Богослужење и обреди Православне Цркве, имајући у основи један устав (=типик) и чувајући заједништво у свему основном и важном, веома се међусобно разликују у испуњавању. Не само да се разликују обичаји посебних земаља и Помесних Цркава, него и у крајевима исте области, некад чак у једном истом граду, у сасвим блиским храмовима, служи се по разное... Наш Црквени устав није зборник мртвих правила, и није плод апстрактног кабинетског рада. Он је запечатно (у себи) духовно искуство Светих подвижника, који су до савршенства познали дубину људског духа и законе духовног живота“ (*Слова иже во Святих о.н.Иоанна, Аеп. Шанхайского и Сан Францискоского Чудотворца, Сан Франциско 1994, с.309-310*).

се Причешћујемо, и једни другима „уступамо Евхаристију“ (било да се, нпр. чита или не *Тропар 3. Часа*, или да се Молитве Анафоре читају „тајно“ или „гласно“, а у ствари је Свето предањско читање слојевито: *тајно*=*тихо*-полугласно-нижим гласом“, *гласно* и *возгласно* (=певајући), а не „немушто“, јер онда кршимо реч Апостолску: 1Кор.14,16). Иначе смо опседнути страхом и неслободом, неприличнима браћи и синовима Божијим у Христу, Јединородном Сину и Првородном Брату међу многим браћом (Рм.8,29). Личимо на људе уплахирене, неслободне и незреле, попут разноразних псевдозилота (за настанак и „произвођење“ којих г. Јефрем оптужује друге, а сам им иде на руку оваквом скрупулозношћу, која личи на оно из Кол. 2,11).

Немојмо се заклањати фразама о несмирењу, дрскости и самовољи других, а испољавати незнање које итекако може бити све то, тј. дрско и самовољно, и горе од тога. Примера овога препун је текст г. Георгија, који лево и десно дели пацке другима, а његов текст (понављамо, испод нивоа једног семинарског рада) врви незнавеним дељењем лекција не само из Литургије, него и из саме Свете Литургије. На пример: Не схватајући смисао текста у свима Службеницима, старим и новим, он тражи да се *Царе Небески* на почетку чита *три џуџа!* и даје сасвим несувисла објашњења тога. Или овакви „бисери“ недоразумјенија и непоимања шта и о чему се говори. Цитирамо (уз наша подвлачења): „Вјернику је љепше да присуствује богослужењу ако понешто (sic!) пјева; учешћем он доживљује литургију **као да је** (sic!) дио ње. Уводећи новине, искључујемо народ из благољепија“...¹⁾ – Овде аутор текста ваљда као „новине“ подразумева гласно читање молитава, које наводно „искључује народ из благољепија“, тј. из *учешћа* у Литургији! Али, по истој „логици“, онда народ „искључује“ и гласно читање Јеванђеља и уопште речи Божије!

(А и Литургијске молитве су, свакако, речи Божије, јер нису само људске, него су плод и дело Духа Светога, Коме ми у Литургији *сарађу-*

¹⁾ На крају овога пасуса следи, без икакве везе са сопственим контекстом, реченица: „Протестанти су, како би остварили свој циљ, оспоравали аутентичност свега онога што им није одговарало, чак и посланице Апостола Јакова“. А ова његова реченица, у редоследу овакве логике и граматике, „као да“ критикује замену *Заамвоне молитве* од стране неких, и читање „друге молитве“. Овај нови литургичар (зашто га тако зовемо, видећемо и даље) не зна да у Литургијским рукописима постоји, кроз векове, на десетине Заамвоних молитава, за сваки Празник посебна, и да ниједна од њих није *неауџенџична*, нити мање аутентична од данас устаљене (или, рецимо, у Пређеосвећеној Литургији је већ друга Заамвона молитва, па ни она није неаутентична!). Ако Протестанти поричу аутентичност Речи Божијој, зашто г. Георгије прихвата, или и убацује, у аутентични текст Светих Литургија оно што није ту аутентично, као што је, напр., додаток по Великом Входу: „тај ће Дух *служиваџа* нама“, или Тропар 3. Часа, као што ћемо даље видети?

јемо и *садејсѣвјујемо* Духу, а не да Дух Свети „*саслужује нама*“, како погрешно стоји у Службеницима ове нововековне праксе, па је Синодска Комисија, на челу са садашњим Патријархом Павлом (као што јер то учинио и о. Јустин), то изоставила у српском Службенику, који се од 1986.г. штампа као делом исправљени и од Св. Синода одобрени, а који би сада ови „нови литургичари“ да игноришу и да се врате на слабости, недоречености и погрешности њихове тобоже „вековне праксе“).

Владика Канадски говори како наш народ „понешто пјева“ у Литургији, а у ствари, како ствари стоје, у скоро свим градовима наше Цркве, па и у његовој Епархији и његовој околини, народ нам уопште не пева у Литургији, него пјевају хорови „нумере“ италијанских и новоруских напјева, који сасвим истискују верни народ, и који, напр., Причаштен олако замењују *концерти-ма!* А и како не би, кад се скоро нико од народа за време Причаштна (само **име** му већ говори јасно значење) и не причешћује, осим „4 пута годишње“, и то за аутора није „престава којој народ само присуствује **као посматрач**“, а јесте „престава“ ако се у Литургији „уводи крштење или вјенчање“, јер, забога, тиме из „безобзирности (sic!) сада продужавамо литургију... а шта ће са народом који је дошао у цркву због Литургије (*остављамо како аутор пише мала-велика слова*), а не због нечијег крштења, вјенчања или чак парастоса“.¹⁾

Из наведених редова (нарочито ових у подтексу), а има их сјасет сличних, произилази болни закључак: да ови наши Архиепископи (као и Митроп. Јован) уопште немају осећај и доживљај Цркве као *Заједнице* свега Народа Божијег, у коју се улази и остаје Светим Крштењем, па је из разлога те живе благодатне Заједнице – *κοινωνία* – древна апостолска и свето-отачка пракса, дакле вишевековна и свевековна, била и остала: да се Свето Крштење, као Тајна саумирања и саваскрсавања са Христом, са Којим и у Којем то исто у Литургији преживљавамо, и Венчање, као образ Тајне брака Христа и Цркве (Еф.5,19-32 - види текст Апостола на

¹⁾ Ево шта још о томе пише г. Канадски, у одељку свог текста насловљеном „*Обредима на Литургији*“ (где су две Свете Тајне сврстане у „обред“!): „Осим општих (sic!) парастоса, славе храма /када се реже славски колач/, нема других чинова у склопу Литургије... Уколико се води рачуна гдје ће се смјестити (sic!) која молитва како не би дошло до прекида (sic!) Литургије (*како то и ко „смјешта“ молитве које „прекидају“ Литургију!*)?, онда нема мјеста вјенчању или крштењу на светој Литургији. Ионако је тај чин **приватна ствар** (sic!) фамилије, а **не општа** литургичка обавеза цијеле Цркве. Онима којих се не тиче (sic!), ремети заједничку молитву, нарушава ред и поредак свете Литургије, уноси немир и пометњу“. – Аферим Владико Српски (да ли, после оваких речи, и Православни?)! – (Негде је недавно Вл. Канадски написао да сам му ја био професор, па сада, после оваких антибогословских, антиеклизијалних тврдњи, искрено жалим што сам му потписао индекс-диплому).

Венчању, написан Павлом у изразито **евхаристијском контексту**, ст. 19-20), обавља унутар Литургије, и за Свету Литургију, како и данас показује поредак Службе на велике године: очи Божића, Богојављења, Васкрса. За њих је ова **црквоконститутивна Тајна** – тамо „нечије крштење“, или, по Митроп. Јовану „приватна ствар“, па је по истој накардној, антитургијској „логици“ и Причешће постало „приватна ствар“ попова или појединаца!

Уопште је приметно, код свих ових и оваквих заступника нововековне праксе, поразно неосећање Свете Евхаристије = Божанске Литургије као недељиве целине **саслужења** и **учешћа** = **Причешћа**, као осмишљења, испуњења и возглављења свих Светих Тајни Цркве, и саме Тајне Цркве као такве. Јер по томе Света Евхаристија = Литургија и названа је, и заиста јесте, „**Тајна** (свих) **Тајн**““, „*Тајна Заједнице*“, „**Служба** (свих) **Служб**““ – Μυστήριον τῶν μυστηρίων, τὸ τῆς Κοινωνίας μυστήριον, Τελετῶν Τελετή (1 Кор. 10, 16-17, Ареопагит, Св. Максим, Св. Симеон Солунски, о. Јустин и др.). Несхватљиво је како учитељи Израилјеви (Јн. 3,10) не схватају да Света Литургија и све Свете Тајне врхуне у Причешћу (као **учешћу** истовремено у Евхаристијском и Еклезијалном Телу Христовом), и да је Причешће зато **за све чланове** Цркве, који се с тога разлога у Литургији и за Литургији крштавају и ванчавају, да би тиме узели, и узимали, учешће у Трпези и Свадби Јагњета Божијег у самом Царству Небеском.

Али, нажалост, ево како Еп. Канадски резонује о Светом Причешћу: „Извјесно је да нема свако потребе за духовном терапијом, и не узима сваки лијек ако за то не осети потребу. Тако је и са Светим Причешћем“. Господине, Брате и Сатрапезниче Владико, да ли свако има потребе за **храном**, за Хлебом и Пићем Живота Вечнога, или је тај Хлеб и Пиће Небеско „приватизовано“ за попове и самонадмене „духовнике“, који Црквом благословено причешћивање кашичицом на свакој Св. Литургији, у принципу Причешће *шело*м Христовим *свију чланова* Цркве као *Тела* Христовог, деле „на кашчице“ кад и како они, својом јуридикчком казуистиком, нађу за сходно, па зато не дају Причешће ни деци на Други Васкрс (а да не говоримо о целој Светлој Недељи, а раније и целој Педесетници – свакако без поста. Што, наравно, не значи да пост не треба, често и пред Причешће, али не увек и не безусловно), каквих примера нажалост данас има.¹⁾

¹⁾ Недавно, за Ускрс, у Светој Милешеви. Један такав је и мени, у Жичкој Епархији, скривао крштено децу да их не позовем на Причешће - да се он не би „обрукао“ због он-

Било би, заиста, предугачко да се осврћемо и на остале несувислости овога текста (који, колико дознајемо, представља Георгијев „допринос“ раду Саборске Комисије, његов предлог-предложак за њен даљи рад; бојим се да је то његов „ахтисаријевски план“: узми или остави!). Поменућемо само још две. Прва је: инсистирање г. Канадског на наумесности, која је давно решена и отклоњена (у Синодском *Службенику*):¹⁾ да Молитве у Литургији буду и писане и говорене (по њему: обавезно све *шајно*) усред јектенија, тамо где их је неко, некада, управо због новонастале праксе „тајног“ читања стављао, сасвим раздвојене од својих славословних завршетака – возгласа. Његово пренемагање да докаже оправданост тога само сведочи о „окамењеном нечувствију“ садржаја и смисла Литургије и молитвене и словесне, *логосне*, светодуховске јерургије у њој.

(Доказ, његово питање: „Зар је мало оних који могу пратити и сасвим разумјети молитве док их свештеник, окренут леђима, чита?“ – Наше контрапитање: Зашто су све литургијске молитве од Св. Отаца срочене и написане у **множини**? – Његов одговор: „Молећи се за оне који очекују од Бога велику милост, доказујемо (sic!) да није реч о заједничкој, већ о **личној молитви** свештеника, коју он изговара тихо... Нејасан је разлог зашто се ова молитва (и остале) пренесе на крај јектеније?... Потпуно је анахронно (sic!) ову молитву читати после Премудрост, а испред самог возгласа“ (и мало даље: „Поготову ова молитва, пренијета испред возгласа, нема смисла“)... Смисао је у томе да предстојник узноси молитве, а не да се сви скупа молимо (sic!) наглас: Господе помилуј, занемаривши свију личну молитву (sic!)... Цијела молитва је искључиво (sic!) молба свештеника за себе. Ако би је ко и разумио, њено гласно читање наудило би (sic!) колебљивима у вјери... Смисао овога је да се не ћути, и да народ попуњава празнине (sic!) док свештеник/ђакон кади...“ – итд. и томе сличне бесмислице. Ово није тумачење, него извртање основног смисла и логосне=словесне основе и потке Духомнадахнуте и благодатнопокретане, Божанствене, Богочовечанске Литургије. Јер, по чему је ова конститутивна **Тајна Цркве** названа **Литургија** - *λεώς / λέϊπος* "εργον – **Народно дело** – ако народ „не разуме“ или ако је ту присутан само да

ога чему је дотад учио народ, тј. фарисејски држао верни народ у незнању, у науци „по заповестима људским“ (Мр.7,6-9), а не Христовим: „**ПИЈТЕ** од ње **СВИ**“!

¹⁾ Наиме, у издање *Службеника* који је превела и приредила Синодска Комисија (3 Епископа и 5 професора, од којих 1 лаик), на челу са Епископом, сада Патријархом Павлом (изд. 1986 и даље више пута), као и у *Службенику* оца Јустина (о чему он говори и у свом *Поговору*), све молитве у Литургији су стављене на њихово природно, смисаоно и нормално литургијско место: испред самих возгласа, који те молитве доксологијски возглављују и завршују.

„попуњава празнине“?! – Заиста, нека празнина негде постоји, у нечијој глави (бојати се и у срцу), па би је требало попунити нечим дубљим и трајнијим, а не оваквим површним и несувислим, а претенциозним писањем, и то САСабору).

Претенциозност Владике Канадског огледа се и у његовом покушају исправке „погрешно на српски преведено(г) <Теби приносимо **због свега** и за све>. У свим језицима, вели он, грчком, црквенословенском и енглеском, стоји правилно: <Теби приносећи **од свих** и за све> (подвлачење наше; даље цитира грчки и енглески текст). Ову грешку прештампавали су сви потоњи службеници, чак и чиновник Еп. Хризостома (Жичког). Код Еп. Иринеја (Ђирића) стоји: ...за све и свега ради“. - Нећемо улазити у њиме цитирани енглески превод (узгред: постоје и другачији, можда бољи, енглески преводи, нпр. професорâ Теол. факултета Holy Cross), али што се тиче грчког и словенског – *κατά πάντα καί διά πάντα - ὡ ἅσῃς* и *за все* – сигурно је погрешан управо Георгијев превод, а сигурно је бољи Синодски: „**због свега** и за све“, и о. Јустина: „**ради свих** и за све“, као и наведени превод + Иринеја Бачког. По нама, ближи је грчком оригиналу буквални превод: „**по свему** (или: **о свему**) и за све“, јер грчко *κατά πάντα*¹⁾ и словенско *ὡ ἅσῃς* никако не може бити „од свих“ (у оба случаја то је средњи род: /τό/ *πᾶν* – *все*, у множини, само што се у оба језика у падежу средњи поклапа са мушким родом). Јер, први део овога Евхаристијског = *благодарсѣвеноѡ* приношења, тачније *узношења* – *Анафоре* - односи се на *благодарене* Богу **за сва** Његова славна и чудесна, спасоносна дела у Домостроју стварања, промишљања и спасења свега створеног кроз Христа и у Христу, те Му благодаримо **ката панда** = **по свему, о свему, за све, због свега, односно свега**, учињенога за нас и творевину; слободније: приносимо ове Дарове Евхаристије = *Благодаренења* „по свим“ догађајима Домостроја Спасења, претходно славопојно казанима /побројанима/ у Молитвама Анафоре.²⁾ Други, пак, део

¹⁾ Израз је несумњиво библијски и имамо га много пута у Старом Завету (Бог благовести Аврама „*κατά πάντα*, јевр. „*бакол*“ = „у свему“, „по свему“, Пост.24,1; „да учини Господ *ἰο свима* чудним делима Његовим“ -*κατά πάντα τά θαυμάσια αὐτοῦ*, Јерем.21,29; ср.49,5) и у Новом Завету (Јн. 1,3 и 17,2-7; Кол.1,16-20; Еф.1,10; 1Кор.8,6: где је **све** – *τά πάντα* – створено Христом и за Христа и **све** је Њему предао Отац, и **све** се у Њему сједињује = возглављује у Цркви). Или пак још конкретније у Јевр.2,17: Христос се „**по свему** - *κατά πάντα* - уподобио браћи“ /=нама људима Оваплоћењем/, да би био милостив и веран Првосвештеник у служби Богу - да очисти грехе народа“.

²⁾ На ово указује и Св. Кавасила: „И прославивши га (у молитвама Канона Евхаристије) и са Анђелима похваливши, и благодарност исповедивши **за сва добра** (*τῶν ἁγαθῶν ἅλα ἅντων*) која нам је Он од века учинио, и на крају споменувши неизрециви и надумни Домострој Спаситељев за нас“ (*Тумач. Лишурџије*,27).

стиха, тј. молитве, односи се на усмерење приноса=узноса: „приносимо/ **за све** /нас и сва створења/“, или: *ради свију* /нас и творевине/. Превод „*ог свих*“ може значити: или: „од свих *нас*“ (али то је мушки род, а оригинал грчки је у средњем роду), или: „од свих *дарова*“ (средњи род), али то је већ речено претходно у изразу „Твоје (дарове) од Твојих (дарова)“, те би „по свим /даровима/“ била тавтологија.

И задњи наш осврт¹⁾ је на Георгијево инсистирање на Тропару 3. Часа, који је за Еп. Канадског „молитва велике духовне садржине и поткрепе – јаче наглашавање епиклезе“. Па додаје: „Не видим разлога да се избацује (та „*молишва*“, како он зове овај Тропар) зато што је нема у савременим грчким службеницима... Њу је Цариградска патријаршија избацила из свог издања Службеника, а то су учинили и украјински унијати“. (Следи закључак – за неукле: то двоје је, дакле, узрочно повезано – Цариград и унијати!). Затим аутор спомиње да су ту молитву говорили и Ава Јустин и Св. Владика Николај, па „ако њима није сметала ова молитва, зашто би нама сметала?“ – У одговор на то, ево шта смо недавно написали Владици Георгију (имао је времена да то макар погледа, пре истицања на сајт Епархије овог свог текста):

Преосвећени Канадски је, пре ових догађања, самоме себи дозволио наизглед наивну работу, у ствари пастирски неодговорну подвалу: кад је 2000.г. објавио свој *ЛИТУРГИКОН* (само Литургија Св. Златоуста, изд. „Источник Прес“ Канадске Епархије, штамп. Срем. Карловци 2000), упоредо на 4 језика: грчки, словенски, српски, енглески, где је у грчки текст Литургије, наводно „узет са веб-сајта Грчке Цркве *Мириобиблос*“/стр.174 „Литургикона“/, унео тамо непостојећи *Тропар 3. часа!* – при чему наводи да су му ту помогли двојица наших Епископа, зналаца грчког, што је опет полу-истина,²⁾

¹⁾ Изоставићемо Георгијево инсистирање на показивању руком Св. Дарова при изговору речи Христових: „Примите, једите, ово је Тело моје“, и „Пијте из ње сви, ово је крв моја“, где он тврди: „Не постоји **ни један разлог** (sic!) против показивања на Дарове приликом (тог) узглашавања“. Међутим, постоји више озбиљних разлога да тада Св. Дарове не треба руком показивати, нити им се клањати. Као први: то још нису освећени Дарови, јер се у Василијевој Литургији ти дарови, и после Христових речи (изговараних **воспминателно**, у склопу *Анамneze*, не још *Епиклезе*), називају *συντίτλα* – *местовбразнаа* = „**предобрасци** Тела и Крви“. Као други: о томе пише опширно богословску критику Св. Атанасије Пароски (објавићемо превод), а у Русији су такве називали „хлебопоклоници“. – Треба још доста фуруна хлеба и торби соли да се поједе, заједно и саборно, пре оваквог брзоплетог расуђивања и пресуђивања.

²⁾ Можда је зато Г. Еп. Канадски у овом своме текст, на сајту, изменио то, па написао: „Ја сам за свој *Литургијикон* пронашао ову молитву на грчком, благодарећи Митрополиту Ситиријосу (Царигр. Патријаршије, у Торонту), и на његов предлог (sic) је објавио и на грчком у тексту Литургикона“. - Која је од ове две верзије тачна? - уопште није важно.

јер они су му само показали где се може наћи текст тог Тропара (у Часловцу), а овако испада да су га они узели са сајта *Мириовивлос* и унели тамо где му није место, што они добро знају, а што је и иначе искључено да се, тобоже, „налази“ на том званичном сајту Јеладске Цркве, који је приредио и увод написао игуман Ивиронски о. Василије /Светогорски теолог и литург бољи од многих од нас/, наравно без Тропара 3. Часа, који Тропар Грчка Црква већ вековима на том месту нема, а имала га је само краће време турског и западног ропства, док га није изоставила, после оштре критике Светогораца (коју ћемо објавити), чиме није „*променила њоредак* Литургије“, него само воспоставила = *обновила* стару и правилнију Литургијску праксу и поредак.

Да ли је овакво „продавање рога за свећу“ наивнима, тј. својој пастви, била довољна квалификација за г. Еп. Канадског да уђе у Саборску „Стручну комисију“, у којој Комисији, додајмо за његову и других информацију, бар половина чланова није сагласна са овим и оваквим његовим радом и овим и оваквим писањем (имају већ одавно копију његовог писма мени, достављену им од Св. Синода давно пре но што сам ја добио његово писмо). Да поменемо и то да је исти Преосвећени „стручни“ члан Комисије – који би да забрани свима да се баве битним питањима бића и живота Цркве – управо при овом поменутом свом издању Литургије показао самовољу и несаборност, коју приписује нама, кад је, узевши и уневши наводно „Синодски српски превод Литургије“, у њему, по своме, „креирао“ и „рекреирао“ оно што је ондашњи Св. Синод (1986 и неизмењено издање 1998²), на челу са Епископом Рашкопризренским Павлом, садашњим Патријархом, урадио и одобрио у Златоустовој Св. Литургији, где је Тропар 3. Часа стављен испред Молитве Епиклезе, и то у заградама, како је већ урадио и о. Јустин, и како раде многи у сестринској Руској Цркви, што већ показује да је то каснији уметак, и да га треба изоставити.

По среди је прозирна претензија да се и браћи Грцима намеће оно чега су се они давно ослободили, што већ само по себи довољно говори: да се тражи упориште за нешто несигурно и натегнуто, а нема га, на делу, у савести, у стварности. - Био сам сведок кад је блажене успомене о. Никанор Хиландарац (на чијем се гробу у Аустралији догађају чудеса Божија) молио Патријарха Германа да се изостави Тропар 3. Часа: „јер се брукамо пред Светогорцима“, но овај на то није пристао. Такође сам био лично присутан (у нашој Патријаршији) кад је Свјатјејши Патријарх Павле предложио садашњем Руском Патријарху Алексеју да се изостави Тропар 3. Часа из наших Службеника, и овај није пристао. Нисам могао да схватим до данас: Зашто је наш Патријарх морао да пита за то Руског Патријарха? Као Епископ, кад год служим као начелствујући, мирне савести изостављам Тропар 3. Часа, а кад га други, којима саслужујем, читају, мирно саслужујем и мирно се заједно причешћујемо. Сматрам, ипак, литургијски и богословски, да га треба изоставити.

Просто зато, што је Тропар 3. Часа упућен Христу, а не Богу Оцу, чиме се прекида јединствено током целе Литургије усмерење Анафоре Богу Оцу, који „прекид“ се нарочито види у тексту Литургије Св. Василија.¹⁾

Остављамо закључак свакоме на располагање. И остајемо за *дијалоџ*, у нади и молитви: да Господу буде пријатан *дијалоџ* наш (διαλογή – весџаа, јевр. „*сијах*“), и да се радујемо Господу своме (Пс. 103,34 – где јеврејска реч „сијах“ има широк спектар значења: песмом хвалити, /гласно/ размишљати, говорити, жалити се, плакати – па тако некако изгледа и овај наш дијалог). Зато, опет и опет спомињимо Пресвету Богородицу, са свима Светима, и стално једни друге и сав живот свој Христу Богу предајмо.

¹⁾ Види о овоме макару: М. Желтов - прот. С. Правдољубов, *Богослужение Русско*” Церквџ, Х-ХХ вџ., „Правосл. енциклопедџа“, изд. Московској Патриархиџ, и на сајту: [Желтов Михаил, диак.](#) (део 4: „Тропарь 3-го часа во время анафоры... разрывает синтаксически текст епиклезы - особенно это заметно в Литургии свт. Василия“).